

Medan vi faller

Få filmer lyckas med att kombinera ett angeläget ämne med en genomtänkt estetik, som Mathieu Kassovitz moderna klassiker "Medan vi faller" (La Haine). Den fängslande historien utnyttjar filmmediets fulla potential för att efterlämna en filmisk upplevelse och viktiga frågeställningar om vår samtid; den konfronterar makt och segregation, demokrati och representation - och hur all media, likt filmen själv, är instrument för maktutövning. "Medan vi faller" lyckas engagera både akademiker, kräsmagade jurymedlemmar i Cannes och skoltrötta femtonåringar som säkert vet en hel del om den samhällsdebatt filmen berör.

Rekommenderad från åk 9 & gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
ELSA COJNBY

Handlingen

En ensam demonstrant skriker mot en stor grupp kravallutrustade poliser; "era mördare, det är lätt att skjuta oss när vi bara har stenar att kasta!". Det är bilder från ett nyhetsinslag om gårdagskvällens och nattens sammandrabbningar. Bilderna av plakat, stenkastande ungdomar, polisblem, batonger, skjutvapen och brinnande byggnader ledsagas av nyhetsuppläsarens röst som berättar att den unge man som skadats under upploppen vårdas på

sjukhus med livshotande skador.

Ett klockslag, 10:38, för oss till nästa scen där en ung kille med arabiskt påbrå, Saïd, taggar på en polisbil. Saïd, judiske Vinz och Hubert, som är svart, är filmens tre huvudkaraktärer som vi följer under ett händelserikt dygn uppdelat i kapitel efter en illavarslande tickande klocka.

Killarna är kompisar till den andre unge man, Abdel Ichaha, som nämndes i nyhetsinslaget och stämningen är spänd i förorten där de bor. När de försöker besöka Abdel på sjukhuset blir de inte insläppta och dagen kantas av incidenter när de vägras tillträde eller blir bortkörda från olika platser. Hemmiljöerna erbjuder inte heller några frizoner, men under ett snabbt besök hos Hubert får vi, från TV:n som står på, veta att ett polisvapen försvunnit i förorten och ännu inte återfunnits.

När eftermiddagen övergår till kväll beger sig de tre vännerna med tåget till Paris för att reda ut en skuld. I Paris inträffar en rad händelser, polisövergrepp inbegripet, som ytterligare betonar killarnas utsatthet och den kulminerande upplösning som de drivs mot. De missar tåget hem och befinner sig sittande på en för natten folktom station när flimret från reklampumpande storbildsskärmar plötsligt delger dem bilden av Abdel och nyheten om att han dött av skadorna som polisen åsamkat honom.

Väl hemma i förorten igen, tagna av det närmsta dygnets händelser och vännens död, under den gryende morgonhimlen, skiljs killarna åt. Men de hinner inte många meter innan den annalkande katastrofen hinner ikapp

dem. Ty den pistol som introducerats måste innan pjäsens slut avfyras...

Bakgrund

"Medan vi faller" hade urpremiär den 31 maj 1995 och mottagandet var känslofullt; under en visning i Cannes, där filmen fick regipriset, lämnade polisvakterna biografen och i Marseille orsakade filmen upplopp.

Filmen kom efter en serie upplopp i bland annat Lyon och i efterdyningarna till ett uppmärksammat fall med en 17-årig kille från Zaire som dog i häktet till följd av polisvåld. Den timade dessutom Jacques Chiracs tillträde som president.

Nu, drygt femton år senare, är filmen fortfarande skrämmande aktuell. Den problematik och de orättvisor som återfanns och skildrades i Frankrike under 1980- och 90-talet har fortlöpt, fördjupats och fått sina motsvarigheter runt om i Europa under 2000-talet.

2005 skakades Frankrike av vad medierna kom att benämna som "förortskravaller", efter att två unga pojkar dödats av polisen i förstaden Clichy-sous-Bois. Det var i oktober som desperata protester från förfördelade medborgare, som syntes stå utanför lagens skydd och i konflikt med polismyndigheten, tog sig uttryck i brända bilar och krossade skyltfönster. Beteendet togs efter i andra sovstäder runt om i landet och mediebegreppet "förortskravaller" etablerades även i svensk media, för att senare återanvändas på nationella förhållanden.

Man kan hävda att begreppet ingalunda är felaktigt - men som det mediefenomen det är förstärker det snarare än belyser ursprungsproblematiken. I ett Europa där segregationen och främlingsfientligheten ökar och nationalistiska och högerextremistiska partier vinner terräng, är Kassovitz film, och den diskussion den föder, viktigare än någonsin.

Segregation

Under 60-talet ersattes den europeiska invandringen i Frankrike av invandrare främst med maghrebiursprung (algerier, marockaner och tunisier) då landet var i behov

av arbetskraft till såväl bilfabriker som väg- och byggarbeten. Immigranterna bosatte sig i nyupprättade förorter, planerade endast som sovstäder. Under 70-talet gick ekonomins blomstringstid över och högerpartierna började skylla arbetslösheten på "invandringen". Samtidigt med Le Pens och hans åsiktsfränders hets mot förortens invånare växte nya generationer - immigranternas barn - upp där, på platserna som inte var byggda och ämnade för annat än nattförvaring av trötta förvärvsarbetare.

- Vad innebär segregation? Vad kallas motsatsen?
- Har främlingsfientlighet med segregation att göra? Hur? Vad föder vad?
- Hur kan man motverka segregation? Har du konkreta idéer på vad man borde göra i din stad/ditt samhälle?

Även i Sverige finns förorter som tillkommit genom det såkallade miljonprogrammet under 1960- och 70-talen. Men när de områdena byggdes planerade man in olika serviceinrättningar, arbetsplatser och skolor.

- Varför byggdes de svenska förorterna överhuvudtaget?
- Vad har du för relation till förorten så som den är i dag?

I filmen är det uppenbart att förortens geografiska avstånd till stadskärnan understryker det avstånd som finns mellan dess invånare och samhället i stort. Att ta sig in till Paris är inte det enklaste och de tre vännerna utmärker sig, får problem och dåliga besked när de kommer in till stan. Deras utsatthet tangerar en viktig fråga; den om vem som äger och har rätt till staden.

- Hur ser det ut i Sverige? Skiljer sig befolkningen i stadskärnorna och i förorterna åt?
- Vad tror du att känslan av att stå utanför (det etablerade) samhället gör med en människa? Kan du jämföra

med någon erfarenhet i din egen tillvaro, där du kanske känt dig utesluten eller ovälkommen?

Media och makt

Kassovitz film betraktas som en av fler, i en fransk kontext ganska så tidstypiska, banlieufilmer. Översatt till svenska blir banlieu "förort", men ordet har en starkare symbolisk laddning än den svenska motsvarigheten.

Medias närvaro i förorterna var (är!) begränsad och nyhetsrapporteringen ensidig; arbetslöshet, drogmissbruk och etniska motsättningar var det som massmedia kopplade till "förorten". För gemene man, som inte själv vistas på de utpekade platserna, framstod både områdena och de som bor där som annorlunda, farliga och kriminella.

- Vad har det svenska ordet "förort" för laddning?
- Hur skildras "förorten" i svensk massmedia? Är det en nyanserad eller ensidig bevakning? Är det en positiv eller negativ bild vi får av platserna och dem som bor där?
- När filmteamet kommer skriker Hubert åt dem "Det här är inte Thoiry [ett zoo]" - vad menar han med det?

Redan i filmens inledning (montagesekvensen med arkivmaterial) får vi en påminnelse om styrkeförhållandena. Vi ser en ensam demonstrant stå framför en enad kravallutrustad poliskår, som förutom vapen, bilar och skyddsutrustning också har varandra samt samhällets mandat. Bakom poliserna finns media och den kamera som filmar skeendet åt oss. Poliserna är maskerade och anonyma och när en kamera dyker upp bland demonstranterna blockerar en polis skeendet med handen för kameran. Media samarbetar med lagens makt som alltså styr vilka bilder som kommer ut. Av nyhetsuppläsaren i studion, som det sen klipps över till, får vi veta att fjorton poliser skadats - men inget om skador på motståndarsidan, bara att trettio personer därifrån har arresterats.

- Kassovitz kopplar återkommande i filmen samman makt med seende. Att vara den som betraktar andra är att ha kontroll över situationen, medan det att bli studerad är att vara utsatt. Kan du komma på exempel?

- Media omnämns ibland som "den tredje statsmakten". Varför då? På vilket sätt har media makt? Om media är den tredje, vilken är den första och andra statsmakten?

- Vad betyder "tolkningsföreträdare"?

Media är ständigt närvarande i filmen, det står TV-apparater på lite varstans och Saïd, Vinz och Hubert slänger sig med referenser till olika filmer och TV-inslag.

- Vad har massmedia för roll i din vardag? Hur mycket tid spenderar du med tidningar, TV:n, datorn, smartphonen och andra informationskanaler varje dag?
- Tänker du på vem som är avsändaren för den information du får? (Vilken politisk tillhörighet tidningen du läser representerar, hur TV-kanalen finansieras, vem som lagt upp informationen på webben, osv?)
- Är det viktigt med pluralism och mångfald i medieutbudet? Råder det pluralism inom media i Sverige? Motivera!
- Finns det ofärgad, objektiv, media? Går det överhuvudtaget att uppnå objektivitet? Resonera och motivera!

När de första banlieufilmerna kom under 1980-talet fick förortsungdomar som Saïd, Vinz och Hubert, möjligheten att känna igen sig själva och sin situation i massmedia på ett nytt sätt. Filmerna fokuserade just multikulturalism, staden kontra förorten, integration, utanförskap och identifikationsproblematik och bekräftade en verklighet som sällan fått synas.

När vi kommer upp till Vinz i hans farmors lägenhet utspelar sig en scen då han härmar Travis Bickle (Robert de Niro) i filmen "Taxi Driver". Hans imitation har sina begränsningar men både själva uppvisningen och bristerna lär oss något om Vinz och hans självbild. De visar oss vem han vill vara, hur han vill framstå. Den riktige Bickle (som också går ett helt annat öde till mötes än Vinz) står militärklädd och beväpnad i sin egen lägenhet, medan Vinz står avklädd i sin farmors lilla badrum - men det hindrar honom inte från att fantisera om - och kanske skapa? - sitt "jag".

• Vad är "identitet"? Hur skapas identitet? Vad innebär "identifikation" och "självbild"? Kan man påverka vem man är och upplevs vara?

• Påverkar en negativ mediebild av den franska förortsinvånaren dem som växer upp där, tror du? Kan man till och med påstå att media har makten att skapa just de personer man säger redan finns?

• Vad är en självuppfyllande profetia?

Motstånd

När man pratar om segregation och integration är det oftast underförstått att det förstnämnda är negativt och ofrivilligt för dem som "drabbas". Men man kan också tala om en annan slags segregation, en frivillig sådan. Genom att särskilja sig och aktivt ta avstånd från den grupp (det samhälle) som exkluderar Saïd, Hubert, Vincent och deras gelikar, kan man hävda att de utövar motmakt. De protesterar alltså mot att inte bli insläppta med att stänga ute andra. Dels genom att ta över platser och strida om utrymmen, men också genom andra kulturella uttryck.

• Hur försöker Saïd, Vinz, Hubert och de andra att ta kontroll över förorten, rent fysiskt? Vilka platser "äger" de tre huvudrollsinnehavarna? Finns det något ställe där de har kontrollen? Hur är det på taket, i källaren, på gården, hemma...?

• Tänkte du på hur de tre karaktärerna introducerades? Deras namn var alla manifesterade, fysiskt, på olika platser...? Hur och var?

• Vad är graffiti ett uttryck för, tycker du?

Även för en franskspråkig publik kan filmens språk te sig svårbegripligt. Det pratas franska med rejäl slang, "verlan". Verlan, som uppkom redan på 70-talet, har etablerats inom fransk hiphopkultur och hämtar inspiration från såväl afrikansk-fransk som afrikansk-amerikansk rap. En del ord vänds bakochfram; "feuj" (juif, jude), "keuf" (flic, snut), "meuf" (femme, kvinna) och "beur" (arabe, arab) är några av de mer etablerade uttrycken.

• I Sverige benämns "förortssvenska" som ett "multietniskt ungdomsspråk". Känner du till några uttryck och vet du vart de kommer ifrån? Hur skulle du beskriva ditt eget språk och varför pratar du som du gör?

• Vilken funktion fyller språket? Kan språkbruk vara ett politiskt ställningstagande?

Musiken i montagesekvensen (nyhetsbilderna i början) kommer igen i förorten när vi hör Burnin' and Lootin' eka mellan husen.

• Vilken funktion fyller musiken i filmen? Texterna är betydelsefulla. Är det låtar du känner igen?

• Vad lyssnar du på för musik och varför? Säger din musiksmak något om din verklighet och den du är? Är musik politik?

I filmen dör kompiserna Abdel Ichaha, som hamnar på sjukhus efter att ha misshandlats av polisen. Även om han är en fiktiv person påminner det om många verkliga fall. I det segregerade Frankrike finns det ett utbrett missnöje över polisens roll och beteende och precis som i filmen upplever många att polisen och lagen bara värnar om vissa medborgare, vilket Hubert också påpekar för polisen Samir när de ska till stationen.

• Hur kan man protestera mot och förändra samhället om man är missnöjd med och misstror det politiska systemet?

• Kan man uppnå demokrati genom icke-demokratiska metoder?

• Även i Sverige har vi upplopp ibland, i samband med t ex G8-möten och demonstrationer. Hur resonerar du kring det? Kan det vara försvarbart?

Filmens form - en spegel av dess teman?

Kassovitz har med sin film velat ge en bild av den orättvisa som råder, samtidigt som han vill ge en annorlunda, vacker, bild av förorten. Han vill inte bekräfta den bild

som redan finns, men förklara och påvisa orsakssamband. Hur tycker du att han lyckas?

- Varför är filmen svartvit, tror du? (I den ursprungliga biografversionen var inledningssekvensen, med jordklotet, i färg. Var den det på den version du såg? Har det någon speciell betydelse tror du?)
- Vad tycker du om ljudspåret? Var det något speciellt du tänkte på?

Några sekvenser har uppmärksammats lite extra för sina klipp och kameraåkningar. Bland annat scenen när DJ:n står och spelar skivor ut mot gården. Då filmar kameran ut genom fönstret och, som om den följde med tonerna, sveper bort över gårdar och hustak. Man kan uppleva det som en frihetskänsla som musiken bär med sig.

- Det finns fler tillfällen i filmen då kameran och huvudpersonerna befinner sig högt upp, med utsikt och överblick. Kan du komma på några speciella scener och har de något mer gemensamt? Kanske frihetskänslan eller känslan av makt och kontroll?
- Det finns också scener som präglas av det motsatta; som när vännerna kommer till Paris och inte blir insläppta i Asterix port. Minns du hur vi ser dem då, genom en särskild sorts kamera...? Minns du fler scener när karaktärerna är utsatta och i underläge, även i förhållande till blicken, kameran (oss som betraktare)?

Filmen är indelad i kapitel, med tidskoderna som rubriker, och är uppbyggd efter ett gammalt dramaturgiskt mönster med en tydlig början, mitt och ett slut (som har sitt definitiva slut i en katastrof). Fundera över kronologin i berättelsen och försök hitta brytpunkterna.

- Fundera lite över filmens stadier. Kan du hitta tydliga brytpunkter mellan de tre faserna? Sker det t ex någon förändring när killarna kommer till Paris? Resonera och motivera!

Precis som regissören, Mathieu Kassovitz, skriver in huvudkaraktärerna i ett socialt sammanhang och en diskussion om media och makt, så skriver han in filmen i ett större historiskt perspektiv. Filmen är i sig ytterligare en medieprodukt, som förhåller sig till redan befintliga skildringar. De filmer, låtval, kläder, affischer, seriefigurer, TV-

program och kändisar som huvudkaraktärerna använder och pratar om är också filmens egen röst och ett sätt att skriva in sig i ett sammanhang. Vissa av originalreferenserna går förlorade i översättningen, som Pif och Hercule (två franska seriefigurskompisar med en väldigt dramatisk relation), men fanns det referenser du snappade upp? Varför har de valts ut tror du?

- En ganska central referens är till Brian de Palmas film "Scarface". Vad är det det står på reklamplakatet som återkommer och tillslut modifieras av Saïd? Hur tolkar du budskapet i förändringen?
- Vilken betydelse har berättelsen som ramar in filmen; "Det här är en historia om en man som föll från femtionde våningen ... för varje våningsplan han passerade upprepade han för sig själv; så långt har allt gått bra, så långt har allt gått bra, så långt har allt gått bra...". När berättelsen återkommer för tredje gången, i slutet, är det inte längre en man som faller - vad är det då?
- Det är Huberts röst vi hör. Förändrar det hans roll bland de tre huvudkaraktärerna?
- De tre huvudkaraktärerna har sina riktiga förnamn i filmen (Vincent, Saïd och Hubert). Finn det någon speciell anledning till det tror du?

Produktionsuppgifter

Frankrike, 1995
Originaltitel: La haine
Producent: Christophe Rossignon
Manus & regi: Mathieu Kassovitz
Foto: Pierre Aïm
Klippning: Mathieu Kassovitz & Scott Stevenson

Medverkande
Vinz - Vincent Cassel
Hubert - Hubert Kounde
Saïd - Saïd Taghmaoui
Samir - Karim Belkhadra
Darty - Edouard Montoute
Asterix - François Levantal
Santo - Solo Dicks

Tekniska uppgifter
Längd: 98 minuter
Format: Vidfilm sv/v
Ljud: Dolby SSR
Censur: från 15 år
Svensk premiär: 3 november 1995

Distribution
Scanbox Entertainment, Förmansvägen 2, 4tr, 117 43 Stockholm
Tel: 08 545 787 82 www.scanbox.com (35 mm) och FilmCentrum, Box 17099, 104 62 Stockholm www.filmcentrum.se bestallning@filmcentrum.se, 08 545 275 00 (institutionell dvd).

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution efter den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära mer om hur ni hittar och bokar film.

Redaktion
Andreas Hoffsten, Film & samhälle Svenska Filminstitutet, mars 2012